

Mitmehäälsuse vormid Pamiiri pärimuslikus instrumentaalmuusikas

Resüme

Guldžahon Jussufi

Artikkel käsitleb Tadžikistanis elavate pamiirlaste mitmehäälsset muusikat. Materjal on kogutud autori poolt 1976.–1985. aastate toimunud ekspeditsioonide käigus.

Pamiirlased elavad Pamiiri kiltmaaga piirnevates mägiorgudes Tadžikistani, Hiina, Afganistani ja Pakistani territooriumil. Nad räägivad iraani keelkonna idarühma kuuluvaid keeli. Kõnelejaid on ligikaudu 140 000 inimest.

Pamiirlaste muusikakultuur on loomult monoodiline. Laulud, ka rühma esituses, kõlavad alati unisoonis. Burdooni tüüpi mitmehäälsus ilmneb instrumentaalmuusikas. See sõltub instrumendi konstruktsiooni iseärasustest, ansambli koosseisust jne. Sarnaselt teistele kultuuridele jaotuvad ka pamiirlaste muusikariistad tinglikult kaheks:

- 1) mitmehäälsus on välistatud;
- 2) mitmehäälsus on sisse kodeeritud.

Näiteks *nai* – vilepill – kõlab ühehäälselt. Seevastu *gidžak*'il (*viola da gamba* tüüpi kahe- või neljakeelne poogenpill) esitatud ühehäälnel viis võib episoodiliselt kõlada kahe- ja kolmehäälselt. Näppepillidel – *pamiiri rubob*'il, *balandsikom*'il ja *setor*'il – võib mängida ühe-, kahe- ja ka kolmehäälsed kompositsioonid.

Häältel on pala faktuuris erinev dünaamika. Mängija tõstab esile juhthääle, mis kõlab burdoonhäälest märksa tugevamini. Madalaim hääl võib burdooni funktsioonis kõlada pidevalt või katkestustega.

Faktuurivertikaali struktureerimisel on põhimõtteks põhihääle täpne eraldatus ühe-, mõnikord ka kahehäälsel burdooni taustal.

Pamiiri instrumentaalmuusika faktuuri organiseerimise aluseks on diafoonia koos burdooniga mitmesugusel kujul, kaasa arvatud heterofoonilised nähud.